

Wyrok z dnia 21 lutego 2002 r.

I PKN 931/00

Do okresu zatrudnienia, od którego zależy prawo do nieodpłatnego nabycia akcji w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym (art. 2 pkt 5 lit. c ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 171, poz. 1397 ze zm.) nie wlicza się okresu zatrudnienia u poprzedniego pracodawcy, z którym stosunek pracy został rozwiązany przez strony na podstawie porozumienia zakładów pracy.

Przewodniczący SSN Barbara Wagner, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Andrzej Kijowski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 21 lutego 2002 r. sprawy z powództwa Bolesława M. przeciwko KGHM „P.M.” Spółce Akcyjnej - Oddział Zakłady Górnicze „P.S.” w P. o odszkodowanie, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 29 marca 2000 r. [...]

o d d a l i ł kasację i nie obciążył powoda kosztami postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Powód Bolesław M. domagał się ustalenia, że przysługuje mu prawo do nieodpłatnego nabycia akcji prywatyzowanego przedsiębiorstwa państwowego KGHM S.A. Zakładów Górniczych P. w P. oraz zasądzenia „przysługujących mu akcji”. Jako pozwanego wskazał byłego pracodawcę, czyli KGHM Zakłady Górnicze w P.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Legnicy wyrokiem z dnia 27 sierpnia 1997 r., oddalił powództwo. Sąd ustalił, że powód nie przepracował dziesięciu lat pracy w Zakładach Górniczych w P. Jego poprzedni pracodawca Kopalnia Węgla Kamiennego „Z.” na wniosek powoda i Zakładów Górniczych w P., już po podjęciu przez powoda pracy w P., wyraziła zgodę na „przeniesienie służbowe” do nowego pracodawcy, u

którego powód miał otrzymać wcześniej mieszkanie z częściowym zwrotem kosztów przeprowadzki. Żądanie umieszczenia w spisie pracowników uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji powód złożył 10 maja 1997 r., czyli po upływie ośmiu lat od rozwiązania z nim stosunku pracy. Strona pozwana pismem z dnia 26 maja 1997 r. zawiadomiła go o odmowie umieszczenia w spisie uprawnionych do nieodpłatnego nabycia akcji, ponieważ w Zakładach Górniczych w P. nie przepracował wymaganych ustawą 10 lat przed przejściem na emeryturę. Oddalając powództwo, Sąd przytoczył art. 2 pkt 5 lit. c ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 118, poz. 561 ze zm.) i stwierdził, że okres zatrudnienia w KWK „Z.” nie może być doliczony do okresu zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie, bo nie przewidują tego przepisy.

Na skutek apelacji powoda, Sąd Wojewódzki w Legnicy wyrokiem z dnia 22 października 1998 r. uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie przed Sądem Rejonowym i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu wyrokiem z dnia 27 października 1999 r. [...] powtórnie oddalił powództwo. Sąd ustalił, że powód pracował w KWK „Z.” w okresie od 15 grudnia 1952 r. do 14 kwietnia 1969 r. Jeszcze przed ustaniem zatrudnienia w Z. powód złożył podanie o przyjęcie do pracy w Zakładach Górniczych w P., wchodzących w skład Kombinat Górnico-Hutniczego Miedzi w L. Powód chciał zmienić pracę ze względu na możliwość uzyskania mieszkania w P. wcześniej niż w Z. Na prośbę powoda ZG P. jako przyszły pracodawca wystąpiły do KWK „Z.” z wnioskiem o wyrażenie zgody na „przeniesienie służbowe”. Po uzyskaniu zgody powód został 15 kwietnia 1969 r. zatrudniony w ZG P. jako nadsztygar przeróbki mechanicznej. Pracował w ZG P. na różnych stanowiskach do końca lutego 1979 r. Stosunek pracy został rozwiązany na jego wniosek w związku z przejściem na emeryturę górniczą. Sąd Okręgowy uznał roszczenia powoda o ustalenie prawa i świadczenie za nieuzasadnione. Roszczenie o charakterze ustalającym prawo do akcji Sąd uznał za pozbawione podstawy prawnej w świetle art. 189 k.p.c. Natomiast roszczenie o spełnienie świadczenia (wydanie akcji) oddalił dlatego, że powód nie udowodnił wymienionego w art. 2 ust. 5 lit. c ustawy o komercjalizacji warunku przepracowania w strukturach komercjalizowanego przedsiębiorstwa okresu dziesięcioletniego przed przejściem na emeryturę. Zdaniem Sądu do okresu tego z braku podstawy prawnej nie można zaliczyć zatrudnienia powoda w KWK „Z.”. Roszczenie o wydanie akcji nie wynika z przepisów Kodeksu pracy i dla-

tego niemożliwe jest stosowanie przepisów prawa pracy dotyczących tzw. „ciągłości pracy” oraz doliczanie okresu poprzedniego zatrudnienia w związku z jego zmianą w drodze porozumienia zakładów pracy, czy też przeniesienia służbowego. Sąd podkreślił również, że zgoda na „przeniesienie służbowe” została wyrażona już po rozwiązaniu przez powoda stosunku pracy z Zakładami Górniczymi w P.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 29 marca 2000 r. [...] oddalił apelację powoda. Sąd drugiej instancji stwierdził, że uprawnieni pracownicy mogą skorzystać z prawa do nabycia akcji, o ile w ciągu sześciu miesięcy od dnia wpisania spółki do rejestru złożą pisemne oświadczenia o zamiarze nabycia akcji pod rygorem utraty prawa do ich nabycia (art. 38 ust. 1 ustawy o komercjalizacji). Pracownik może wystąpić z roszczeniami: 1) przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Skarbu Państwa o nakazanie złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu nieodpłatnie odpowiedniej ilości akcji spółki powstałej w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa; 2) o ustalenie okresu zatrudnienia wymaganego do nieodpłatnego nabycia akcji. Roszczenie o ustalenie okresu zatrudnienia do nieodpłatnego nabycia akcji Sąd Najwyższy w wyroku z 24 czerwca 1998 r. w sprawie I PKN 198/98, uznał za bezzasadne z uwagi na brak interesu prawnego przewidzianego w art. 189 k.p.c. z uwagi na możliwość dochodzenia roszczenia o zawarcie umowy w sprawie nieodpłatnego nabycia akcji ze Skarbem Państwa reprezentowanym przez Ministra Skarbu Państwa. Jak się wydaje, uwzględnienie powództwa o charakterze ustalającym przeciwko pracodawcy lub byłemu pracodawcy byłoby niedopuszczalne także dlatego, że Skarb Państwa (jako strona umowy o nieodpłatne nabycie akcji) nie byłby związany orzeczeniem zapadłym między innymi podmiotami. Przenosząc te uwagi na stan faktyczny sprawy, Sąd Apelacyjny stwierdził przede wszystkim, że roszczenie powoda o charakterze ustalającym, zmierzające do określenia, iż ma on dziesięcioletni okres zatrudnienia w komercjalizowanym przedsiębiorstwie (art. 2 ust. 5 lit. c ustawy o komercjalizacji) nie mogło być uwzględnione na podstawie art. 189 k.p.c. z braku istnienia po stronie powoda interesu prawnego. Z kolei roszczenie „o przyznaniu prawa do akcji” należało oddalić z powodu braku po stronie pozwanej legitymacji procesowej biernej, która w tej sprawie przysługiwałaby Skarbowi Państwa oraz prawidłowego ustalenia Sądu pierwszej instancji, że powód nie należy do kręgu osób wymienionych w art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji, gdyż ustawa nie przewiduje możliwości doliczenia stażu pracy z poprzedniego zakładu pracy, bez względu na formę nawiązania i rozwiązania stosunku pracy.

Kasację od tego wyroku złożył powód, który zarzucił naruszenie art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji przez błędną wykładnię, iż nie wykazał 10-cioletniego okresu zatrudnienia w KGHM S.A. Oddział „P.S.” w P. uprawniającego do nieodpłatnego nabycia akcji oraz naruszenie art. 189 k.p.c. przez błędne przyjęcie, iż nie wykazał interesu prawnego w domaganiu się ustalenia prawa do nieodpłatnego nabycia akcji. W uzasadnieniu kasacji powód wywiódł, że wykazał zatrudnienie w pozwanej spółce od 15 kwietnia 1969 r. do 28 lutego 1979 r., a do stażu pracy, od którego zależą wszelkie uprawnienia pracownicze wliczono mu zatrudnienie w Kopalni Węgla Kamiennego w Z., z której przeszedł do pracy w drodze przeniesienia służbowego (trójstronnego porozumienia). Zasadniczy zdaniem powoda problem do rozstrzygnięcia w sprawie, to rozważenie, czy mógł domagać się ustalenia prawa do nieodpłatnego nabycia akcji. Ustalenie prawa do nieodpłatnego nabycia akcji nie jest równoznaczne z prawem do skutecznego żądania zawarcia umowy o nieodpłatne nabycie akcji z uwagi na ograniczenia zawarte w § 10 rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnień pracowników na grupy, ustalania liczby akcji oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników. W sytuacji powoda zbyt ryzykowne byłoby wystąpienie z żądaniem przeciwko Skarbowi Państwa o nakazanie złożenia oświadczenia woli o nieodpłatnym przeniesieniu odpowiedniej ilości akcji spółki, względnie o odszkodowanie za utratę tego prawa, skoro powód nie był w ogóle na liście uprawnionych pracowników. Powód uważa, iż przeniesienie służbowe pozwoliło mu zachować daleko idące uprawnienia pracownicze. Taka była bowiem istota tej czynności prawnej pod rządami przepisów prawa obowiązujących przed wprowadzeniem w życie Kodeksu pracy. Podjęcie pracy w nowym zakładzie pracy po przeniesieniu służbowym było traktowane jako ciągłość pracy, co w konsekwencji pozwalało traktować poprzedni okres pracy jako pracę w nowym zakładzie pracy. Sumę tych okresów pracy traktuje się jako jeden zakładowy staż pracy i stanowi to wyjątek od reguły nakazującej uwzględnienie przy ustalaniu praw do określonych świadczeń tylko okresu zatrudnienia w danym zakładzie pracy. Skoro okres zatrudnienia ustala się w oparciu o przepisy prawa pracy, to nie można na potrzeby ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji dokonywać interpretacji odmiennej, niekorzystnej dla pracownika. Powód faktycznie domagał się ustalenia okresu zatrudnienia wymaganego do nieodpłatnego nabycia akcji, co wynika z uzasadnienia pozwu i późniejszych pism procesowych. Skarżący uważa, iż ma interes prawny w ustaleniu okresu zatrudnienia, gdyż istnieje niepew-

ność prawa. Niepewność ta polega na kwestionowaniu nabytego uprawnienia do ciągłości pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. jest zasadny, gdyż stwierdzenie braku interesu prawnego w ustaleniu spełnienia przesłanek do nieodpłatnego nabycia akcji uzależnione jest od ustalenia, że powodowi przysługiwałoby już wymagalne roszczenie o zbycie tych akcji przez Skarb Państwa. Prawo do nieodpłatnego nabycia akcji powstaje po upływie trzech miesięcy od dnia zbycia przez Skarb Państwa pierwszych akcji na zasadach ogólnych i wygasa z upływem sześciu miesięcy od dnia jego powstania (art. 38 ustawy o komercjalizacji). Sądy nie ustaliły, aby rozpoczął się już proces zbywania akcji na zasadach ogólnych, a więc aby powód mógł realizować prawo do nieodpłatnego nabycia akcji. Ponieważ powód nie został przez stronę pozwaną umieszczony na listach osób uprawnionych, to ma interes w ustaleniu istnienia stosunku prawnego i to właśnie przeciwko pozwanej spółce, która podejmuje czynności i decyzje w tym zakresie. Kwestia, czy takim wyrokiem ustalającym byłby związany Minister Skarbu jest obojętna z punktu widzenia istnienia interesu prawnego w ustaleniu istnienia stosunku prawnego przeciwko pozwanej spółce. Pogląd taki wynika z powołanego przez Sąd drugiej instancji wyroku z dnia 24 czerwca 1998 r., I PKN 198/98 (OSNAPiUS 1999 r. nr 13, poz. 426; OSP 2000 r. z. 1, poz. 13 z glosą J. Broła) oraz z wyroku z dnia 6 sierpnia 1998 r., III ZP 24/98 (OSNAPiUS 1999 r. nr 17, poz. 545; OSP 2000 r. z. 2, poz. 31 z glosą J. Broła; Glosa 2000 r. nr 1, s. 16 z glosą M. Przychodzkiego; por. też uzasadnienie wyroku z dnia 29 czerwca 2000 r., I PKN 717/99, OSNAPiUS 2002 r. nr 1, poz. 11) i Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym sprawę go podtrzymuje.

Nie jest natomiast zasadny zarzut naruszenia art. art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji polegający na nieuznaniu powoda za osobę uprawnioną do nieodpłatnego nabycia akcji, wskutek przyjęcia, że nie posiada on stażu dziesięciu lat pracy w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym, gdyż do tego stażu nie podlega wliczeniu okres zatrudnienia u poprzedniego pracodawcy. Powód pracował w KWK „Z.” w okresie od 15 grudnia 1952 r. do 14 kwietnia 1969 r. W ZG P. został zatrudniony 15 kwietnia 1969 r. i pracował do końca lutego 1979 r. Powód twierdzi, że okres zatrudnienia w KWK „Z.” powinien być zaliczony do stażu w komercjalizo-

wanym później przedsiębiorstwie, gdyż według ówczesnych przepisów taki był skutek „przeniesienia służbowego”. Charakterystyczne jest jednak, że powód nie wskazuje żadnych „ówczesnych” przepisów, które taki skutek powodowały. W przypadku powoda można uznać (budzi to wątpliwości, gdyż zgoda poprzedniego pracodawcy została wyrażona już po rozwiązaniu stosunku pracy), że doszło do zmiany pracodawcy wskutek tzw. porozumienia zakładów pracy, potocznie tylko nazywanego przeniesieniem służbowym. Nie budzi przecież wątpliwości, że KWK „Z.” i ZG P. były odrębnymi zakładami pracy, także w rozumieniu przepisów obowiązujących w 1969 r., a powód nie był zatrudniony na szczególnej podstawie nawiązania stosunku pracy, do której mogłyby mieć zastosowanie przepisy o przeniesieniu służbowym w prawnym tego słowa znaczeniu. Sposób zawarcia porozumienia zakładów pracy nie był uregulowany przepisami prawa pracy, choć związane z nim były liczne skutki prawne. Wynikały one z poszczególnych przepisów dotyczących stażu pracy, nabycia uprawnień pracowniczych, negatywnych skutków rozwiązania stosunku pracy itp. (por. uchwała z dnia 14 maja 1971 r., III PZP 10/71, OSNCP 1971 r. z. 11, poz. 195; uchwała z dnia 20 maja 1977 r., I PZP 18/77, OSNCP 1977 r. z. 11, poz. 210; uchwała z dnia 23 sierpnia 1977 r., I PZP 25/77, OSNCP 1978 r. z. 3, poz. 44; uchwała z dnia 30 września 1980 r., I PZP 32/80, OSNCP 1981 r. z. 6, poz. 95). Nie było jednak żadnych przepisów, które wprowadzałyby ogólną zasadę, że zawarcie takiego porozumienia oznacza kontynuację dotychczasowego zatrudnienia. Wręcz odwrotnie, zmiana pracy w wyniku porozumienia zakładów następowała wówczas, gdy porozumienie to było połączone z rozwiązaniem stosunku pracy między pracownikiem i dotychczasowym zakładem pracy i nawiązaniem przez tego pracownika stosunku pracy z nowym zakładem pracy (wyrok z dnia 31 stycznia 1977 r., I PRN 141/76, OSNCP 1977 r. z. 8, poz. 147). Bezzasadne jest więc twierdzenie powoda, że zmiana pracodawcy w 1969 r. w wyniku porozumienia zakładów pracy oznacza, że jego staż pracowniczy w KWK „Z.” należy traktować jak zatrudnienie u strony pozwanej, czy też wliczać do tego zatrudnienia dla potrzeb oceny nabycia wszelkich uprawnień związanych ze stosunkiem pracy.

Uprawnienie powoda do nieodpłatnego nabycia akcji należy oceniać na podstawie przepisów ustawy o komercjalizacji i według niej kwalifikować także zdarzenia z przeszłości. Zgodnie z art. 2 pkt 5 lit. c tej ustawy ilekroć jest w niej mowa o uprawnionych pracownikach, rozumie się przez to osoby, które przepracowały co najmniej dziesięć lat w komercjalizowanym przedsiębiorstwie państwowym lub w przedsię-

biorstwie, które zostało sprywatyzowane poprzez wniesienie do spółki, a rozwiązanie stosunku pracy nastąpiło wskutek przejścia na emeryturę lub rentę albo z przyczyn określonych w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw. Powód rozwiązał stosunek pracy w związku z przejściem na emeryturę, aby więc uznać go za osobę uprawnioną do nieodpłatnego nabycia akcji musiałby „przepracować co najmniej dziesięć lat w komercjalizowanym przedsiębiorstwie”. Bez zaliczenia okresu pracy w KWK „Z.” powodowi brakuje do tego stażu 1,5 miesiąca. Brak jednak podstaw, aby zaliczyć powodowi staż pracy u poprzedniego pracodawcy. Okres zatrudnienia uprawniający do nieodpłatnego nabycia akcji z art. 2 pkt 5 lit. c ustawy o komercjalizacji oznacza bowiem zatrudnienie wyłącznie w przedsiębiorstwie państwowym podlegającym komercjalizacji. Tak przyjął Sąd Najwyższy we wskazanym wyroku z dnia 24 czerwca 1998 r., I PKN 198/98, a także w niepublikowanych wyrokach z dnia 26 września 2001, I PKN 640/00 oraz z dnia 19 kwietnia 2001 r., I PKN 362/00 (teza opublikowana w OSNAPIUS 2001 r. nr 20 - okładka).

Z tych względów kasacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 393¹² k.p.c. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na mocy art. 102 k.p.c.

=====